

KONGL. MAJ:TS

BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Stockholms Län

TILL

KONGL. MAJ:IT

i underdånighet afgifne

FEMÅRS - BERÄTTELSE

för Åren 1838, 1839, 1840, 1841 och 1842.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Stockholms Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Femårs-berättelse för Åren 1838, 1839, 1840, 1841 och 1842.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS

BEFALLNINGSHAFVANDES

UTI

Stockholms Län

TILL

KONGL. MAJ:IT

i underdånighet afgifne

FEMÅRS - BERÄTTELSE

för Åren 1838, 1839, 1840, 1841 och 1842.

STOCKHOLM, 1844.

TRYCKT HOS P. A. NORSTEDT & SÖNER,

Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
Invånare.....	3.
Folkökningen under sista qvinqvennum har utgjort inom...	4.
Näringar.....	6.
Jordbruket.....	6.
Boskapsskötseln.....	8.
Skogar.....	9.
Bergsrörelsen.....	10.
Malmbrytningen utur jerngrufvorne inom Länet har under ifrågavarande år utgjort:.....	10.
Tackjernstillverkningen.....	11.
Gjutgodstillverkningen.....	11.
Det uppgifna beloppet af stång- och ämnesjernssmidet har utgjort.....	11.
Jern-manufaktur-tillverkningen.....	11.
Andra bruk, fabriker och näringar.....	12.
Binäringar.....	13.
Fiske.....	13.
Skälfångsten.....	13.
Jagt.....	13.
Sjöfart.....	13.
Handel.....	13.
Salpeter-tillverkningen.....	14.
Kolning.....	14.
Forsling.....	14.
Ladugårdsskötsel.....	14.
Skjutsning.....	14.
Bränvinsbränningen.....	15.
Politisk författning.....	16.
Statsbidrag.....	17.
Politie.....	17.
Hälsovården.....	18.
Å kurhuset hafva vårdats.....	18.
Allmänna Institutet för döfstumma och blinda.....	19.
Fattigförsörjningen.....	20.

Städer.....	21.
Södertelje.....	21.
Norrtelje.....	22.
Östhammar.....	22.
Öregrund.....	23.
Sigtuna.....	23.
Waxholm.....	24.

Länets allmänna beskaffenhet.

Hvarken genom någon inträffad naturhändelse eller genom större odlingsföretag har Länets allmänna beskaffenhet undergått någon förändring. Genom uthuggning af skogar och nyodlingar har dock landet flerstädes fått ett förändradt utseende.

Invånare.

Enligt 1842 års mantalslängder, utgjorde folcknummerna i Länets 111,793 personer, deraf 53,613 män och 58,180 kvinnor. Personella utskylder erlades af 29,416 män och 32,493 kvinnor, hvaremot 24,197 män och 25,687 kvinnor voro derifrån befriade. Enligt förut afgifne Femårs-Berättelser, har folkmängden uppgått år 1822 till 95,221 personer

„ 1827	„ 103,270	d:o
„ 1832	„ 104,986	d:o
„ 1837	„ 108,989	d:o

och har folkökningen alltså utgjort:

från 1822 till 1827	8,049	personer.
„ 1827 „ 1832	1,716	d:o
„ 1832 „ 1837	4,003	d:o
„ 1837 „ 1842	2,804	d:o

Summa för 20 år från 1822 till 1842 16,572 personer.

Då nativiteten vanligtvis öfverstiger mortaliteten, så snart ej denne genom krig eller svårare allmänna farsoter uppdrifves, hvilket under nu ifrågavarande qvinquennium icke inträffat, torde någon annan orsak till den under denna tid skedda folkökning ej förefinnas. Såsom bidragande orsak dertill, att folkökningen under sista qvinquennium varit mindre, än under det nästföregående, skulle deremot kunna uppgifvas, att en i vissa delar af Länets år 1838 gångbar rödsot, i förening med en i allmänhet stark sjuklighet, ej obetydligt ökade mortaliteten det året.

Folkökningen under sista qvinqvennum har utgjort inom

Frösåkers Fögderi	546	på en folkmängd af	18,848.
Lyhundra d:o	200	16,368.
Åkers d:o	755	15,476.
Långhundra d:o	151	15,442.
Sollentuna d:o	47	11,427.
Färentuna d:o	324	5,342.
Södertörns d:o	486	24,139.
Södertelje Stad	61	1,139.
Norrtelje d:o	24	1,039.
Östhammars d:o	79	590.
Öregrunds d:o	18	601.
Sigtuna d:o	34	446.
Waxholms d:o	79	936.
Summa	2,804		111,793.

Att folklynet hos inbyggarna i särskilda delar af Länets skall förete många olikheter, är en gifven följd af den olika inverkan, skilda lefnadsvanor och den omgifvande naturen hafva å skärgårdskarlen, skogsbygdens invånare och slåtlandsboen, hvartill ytterligare kommer det för sedligheten förderfliga, men för den yttre hyfsningen förmånliga inflytande, Rikets hufvudstad har å den kringliggande orten. Om man åsidosätter de närmast kring Stockholm belagne socknar, hvilka ständigt öfversvämmas af den drägg af samhället, som magnetiskt drages till och uppammas i hvarje större stad, samt en och annan längre bort från hufvudstaden belägen socken, hvars invånare genom alltför träget vistande på Stockholms torg och i dess hamnar mer än tillbörligt insupit den der rådande anda, så kan man om Länets invånare i allmänhet tryggt säga, att de utmärka sig genom laglydnad, sedlighet och ett godt uppförande. Bränvinsstupandet, som i så hög grad inverkar å folkets sedlighet, har under sednare åren betydligt aftagit, ehuru endast i få socknar nykterhetsföreningar blifvit ingångne. Förmämsta orsaken dertill torde vara den, att det i allmänna opinionen allt mer och mer anses skamligt att öfverlasta sig med starka drycker, en följd af den väckelse till betänkande af fylleriets skadlighet, som utgått från dem, som ifrat för nykterhetsföreningar, och genom presterskapets nitiska bemödanden blifvit spridd bland folket. Äfven bidrager dertill det minskade tillfälle till bränvinsstupande, som uppkommit genom under sednare åren tid efter annan skedd indragning af öfverflödiga krogar och inskränkning af husbehofsbränningen

bland allmogen. De fleste af kyrkoherdarne inom Länet hafva icke ansett sig böra väcka fråga om eller på något sätt befordra stiftandet af nykterhetsföreningar inom deras pastorat, hufvudsakligen af fruktan att derigenom tillskapa en mängd löftesbrytare, och såmedelst undergräfvä den helgd, som allmogen i allmänhet hyser för ett gifvet löfte. De hafva vanligtvis ansett tillräckligt, att hos folket inskräpa afsky för fyllerilasten och att uppmåna husbönder och matmödrar, att så mycket som möjligt afhålla barn och tjenstefolk från öfverlastande och bränvinsupande, derom öfverenskommelser inom flere församlingar äfven blifvit å sockenstämmor ingångne. Flere pastorer och bland dem förnämligast t. f. Kontraktsprosten magister D. A. Ziefeldt å Wermdön och Kontraktsprosten magister Abr. Nordström i Frötuna hafva dock befordrat bildande af nykterhets- och måttlighetsföreningar, hvilka i mer och mindre mån bidragit till fyllerilastens förminskning i de socknar, der de blifvit ingångne.

Då inom en del socknar funnits goda och tillräckliga undervisningsanstalter samt ett för upplysningens befrämjande nitiskt presterskap, men andra socknar i berörde afseenden varit mindre väl lottade, inses lätt att bildningen hos folket skall vara mycket olika i särskilda socknar. Den intellektuella bildningen synes dock flerestädes vara i stigande och kommer otvifvelaktigt att mera allmänt spridas genom de folkskolor, som, i följd af Kongl. Stadgan angående folkundervisningen i riket af den 18 Juni 1842, komma att öfver hela riket organiseras.

Välståndet hos allmogen har beklagligtvis under ifrågavarande år snarare af- än tilltagit. Skärgårdsboerne hafva lidit dels deraf att fisket år från år blifvit mindre lönande och dels af bristande fraktförtjenst; jordbrukarne å slättbyggen åter af en år 1841 inträffad missväxt å höstsäden, hvilken varit den svåraste i mannaminne för denna ort och skulle hafva medfört många arrendatorers och mindre jordbrukares undergång, om ej en ymnigare skörd af vårsäd och rotfrukter gifvit någon ersättning.

En del af de egendomsägare kring hufvudstaden, hvilka hittills brukat sina egendomar med statdrängar, hafva under de sednare åren börjat att införa vid sina egendomar ett för den arbetande folkklassen i ekonomiskt afseende ännu mer förderligt hushållningssätt, derigenom att de, i stället att hafva statdrängar för hela året, antaga arbetare endast för sommarmånaderne. Dessa blifva då med hustrur och barn utan tillfälle att om vinteru kunna erhålla någon förtjenst, och exempel saknas ej att sådane arbetare af nöd blifvit tvungne att olofligen förskaffa sig det nödtorftiga uppehälle, som hus-

bönders hårdhet samt egennyttiga och förvända hushållningssätt förhindra dem att ärligen förtjena.

Den hos allmogen stigande lyxen i klädedrägt, husgeråd och boningar samt dess sorglöshet för kommande dagar hindra ock välmågan att tillväxa, och såsom ett ganska svårt hinder därför uppgifves äfven det minskade förtroende i handel och vandel, som uppstått af det tillfälle, som genom Kongl. Förordningen den 9 Maj 1835 angående handel af lösören blifvit beredt hvar och en mindre rättsinnad person att skydda sitt lösörebo för utmätning, och deraf allmogen allt mer och mer sig begagnar.

Arbetslönerna rätta sig icke efter sädespriserna, utan äro nästan oförändrade, bättre och sämre år. För ett sommar-karl-dagsverke betalas 24 à 32 sk. banko och för ett sommar-qvinn-dagsverke 12 à 16 sk. banko. Vinterdagsverken kosta hälften eller en tredjedel mindre, och för slöjd, timring och murning betalas någon förhöjning. I trakten af hufvudstaden är det numera ej så god tillgång på arbetsförtjenst som förr, synnerligast om vintern, då ganska många arbetsföre personer sakna arbete, men i öfriga delar af Länet är ännu ingen svårighet för den, som vill och kan arbeta, att förtjena sitt uppehälle.

Någon annan anmärkningsvärd konstflit finnes ej, än skeppsbyggeri, som idkas af skärgårdsallmogen, synnerligast i Wätö socken.

Näringar.

Jordbruket utgör ortens hufvudnäring och bedrifves ännu i allmänhet å det gamla sättet, så att ärligen blott hälften af åkern besås, men andra hälften ligger i träde. Å trädesjorden odlas dock stundom, nu mer än förr, ärtor, bönor, potatis, lin och klöfver. Å de fleste större egendomar omkring hufvudstaden samt å några äfven mera aflägsset derifrån belägna herregårdar, har cirkulationsbruk blifvit infördt, med flera eller färre skiften. Den uti förut afgifne Femårs-Berättelser anmärkte odlingshåg hos allmogen fortfar, synnerligast inom Frösåkers, Lyhundra och Åkers Fögderier, hvarest vid de flesta hemman, der odlingslägenheter funnits, större eller mindre tegar blifvit under ifrågavarande år uppbrutne och odlade. Äfven hafva vid flere större egendomar odlingar af betydligare omfång blifvit verkställda. Ej mindre genom ständig tillökning af den fruktbarande marken, än ock genom förbättrad brukning af den gamla åkerjorden, har sädesproduktionen inom Länet under sednare åren stigit betydligt, och ehuru det är omöjligt att anorledes än approximatift beräkna utsäde och afkastning, torde dock någon

ledning för omdömet kunna hemtas af nedanintagne jemförelse mellan uppgifterna derom i de tabeller för landet, som finnas bilagde 1822 och 1832 årens samt denna Femårs-Berättelse.

	Utsåde, Tunnor.			Afkastning, Tunnor.		
	1822.	1832.	1842.	1822.	1832.	1842.
Hvete	3,053	3,771	3,787	17,489	26,200	26,815
Råg	24,425	29,086	29,390	133,375	173,940	167,319
Korn	13,772	14,484	15,399	79,771	84,592	90,359
Hafra	3,458	4,952	5,390	18,623	25,863	37,069
Blandsäd	2,582	3,053	3,455	15,083	17,892	19,736
Ärter	2,485	2,917	3,573	12,199	15,285	17,306
Potatis	17,805	28,782	37,522	100,590	201,927	208,698

Om dessa uppgifter vore fullt tillförlitliga, hade under tjugu år produktionen alltså stigit af hafra och potatis öfver 100 procent, af hvete öfver 50 procent, af ärter öfver 45 procent, af blandsäd öfver 30 procent, af råg öfver 25 procent samt af korn öfver 13 procent.

Sädes- och potatis-produktionen öfverstiger betydligt ortens egna behof, och afsättes öfverskottet hufvudsakligen i Stockholm, till en del förbrukadt till bränvin.

Lin, hampa och humla odlas i flera delar af Länet, men i allmänhet endast till husbehof, utom i Färentuna härad, der humla odlas till afsalu. Trädgårdsskötsel drifves äfven i detta härad, med beräkning på afsättning i hufvudstaden af trädgårdsväxter, men för öfrigt idkas denna näring endast vid de större egendomarne för husbehof och till prydnad.

Genom sänkning af sjön Wellen i Bladåkers socken, en mindre sjö vid Lundås i Edbo socken samt tvänne sjöar i Huddinge socken hafva flere hundrade tunnland mark vunnits till odling. För odlingsföretag af betydligare omfång under ifrågavarande fem år har Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ansett sig böra anmäla följande personer, nemligen:

Hans Excellence Hr grefve Lagerbjelke,
 Hans Excellence Hr grefve Piper,
 Hr Statsrådet Baron Staël v. Holstein,
 Hr General-adjutanten, Grefve C. H. Anckarsvärd,

Hr Öfversten och riddaren, Grefve Ph. v. Schwerin,
 Hr Öfversten Hagelstam,
 Hr Kammarherren af Klercker,
 Hr Kammarherren C. S. v. Pajkull,
 Hr Baron d'Albedyhl,
 Hr Häradshöfdingen E. S. Boström,
 Hr Advokat-fiskalen Sandeberg,
 Hr Kapitenen Ahlgren,
 Hr Kongl. Sekreteraren Odelberg,
 Hr Sekreteraren Wretström,
 Landtbrukaren Hofving,
 Wilhelm Edbom och
 Landtbrukaren Abr. Saxenberg.

De förut verkställda odlingar underhållas i allmänhet med mycken omsorg.

Den uti de tvänne sednast afgifne Femårs-Berättelserne omförmälde mina eller underjordiska kanal, som Hr Kammarrådet och riddaren N. Dufva låtit anlägga för ledning af vattnet från Malmsjön å säteriet Ånstats i Westertelje socken ägor till öfversilning af Lina säteris lägre liggande ängar och till förbättrad drift af Lina qvarnar, har blifvit fullbordad, och är det med denna vattenledning åsyftade ändamål vunnet.

Vid Tuna säteri i Åkers socken har en inrättning för vattning af en äng af 60 tunnlands rymd blifvit anlagd och vid Noors egendom i Bro socken har ängsvattning jemväl blifvit införd.

Ståndspersoner börja att allt mer och mer begagna plog af flerhanda slag, men allmogen betjenar sig såsom förut, med få undantag, af trädstock.

Boskapsskötseln. Genom ökad tillgång på foder, vunnit till stor del genom odling af artificiella grässlåg, synnerligast klöfver, har boskapsskötseln stigit ej så obetydligt, ehuru kreatursracerna endast å några få enskilda egendomar blifvit förädlade. Egendomarne närmast Stockholm hafva sin största vinst af mjökförsäljning, hvarföre ock ladugårdsskötseln der uppdrifves så högt som möjligt. Bete finnes i allmänhet tillräckligt, utom i trakten af hufvudstaden och vid en del större egendomar, der de fordna betesmarkerne blifvit uppodlade till åker och äng. Genom tillfället att till stobetäckning få begagna sqvadronsbeskällare och hingstar från Strömsholms stuteri, som årligen vissa tider stationeras på särskilda ställen i Länet, har hästracen nu mera blifvit så förbättrad, att tillgång inom Länet å remonter för det der förlagde kavalleriets

cavalleriets räkning aldrig saknas. Fårafveln synes jemväl hafva förbättrats och flere af schäferierne inom Länet hafva blifvit utvidgade.

I hvad mån antalet af kreaturen inom Länet under sednare åren ökats eller minskats, inhemtas af följande jemförelse mellan uppgifterne i 1822, 1832 och 1842 årens tabeller.

	1822.	1832.	1842.
Hästar	21,748	22,278	22,259
Oxar	5,712	6,970	6,133
Kor	36,447	39,220	39,091
Ungboskap	11,392	11,963	12,427
Får	67,312	69,260	74,077
Svin	22,317	25,489	25,891
Getter	212	326	126

Skogar. Den skogbärande marken af Länet har beräknats utgöra inemot 600,000 tunnland, hvaraf minst en fjerdedel kan anses lemna tjenligt byggnadsvirke. I norra delen af Länet, skärgårds-socknarne samt Södertörn finnes ännu temligen god tillgång på skog, men de i norra delen af Länet belägna jernverkens stora behof af kol samt den starka afsättningen på Stockholm af ved från Skärgården och Södertörn föranleda till skogarnes alltför starka tillitande, så att, om skogshushållningen ej förbättras, skogsbrist för framtiden torde vara att befara. Allmogen och de flesta ståndspersoner lemna sina skogar utan all skötsel, och många vinningslystna hafva för sed att uppköpa den ena skogsrika egendomen efter den andra, endast för att uthugga och bortsälja skogen, hvarefter de till andra afyttra egendomarne såsom för dem ej vidare af någon särdeles nytta. De i Länet befintliga fyra Härads Allmänningar vårdas omsorgsfullt och på föreskrifvet sätt af Länets Skogs- och Jägeri-Stat, bestående numera, sedan de förut varande landtjägare-tjensterne blifvit indragne, af en jägmästare och tio skogvaktare. Alla Allmänningarne äro till trakhuggning indelade, och hafva uppgjorda huggningsplaner för dem alla blifvit vederbörligen fastställda. De upptaga en sammanlagd ägorymd af 7,129 tunnland med 3,878 tunnland skogbärande mark, deraf Sollentuna härads utgör i vidd 1,127 tunnland med 906 tunnland skogsmark,

Semminghundra d:o	”	1,942	”	”	1,121	”	”
Erlinghundra d:o	”	1,962	”	”	752	”	”
Långhundra d:o	”	2,098	”	”	1,099	”	”
		<u>Summa</u>			<u>7,129</u>		<u>3,878</u>

Utsyningar hafva för ifrågavarande fem år utgjort, beräknadt i famnar om 100 kubikfot fast mått,

å Sollentuna Allmänning	920	famnar,
å Semminghundra d:o	731	d:o
å Erlinghundra d:o	644	d:o
å Långhundra d:o	904	d:o

Summa 3,199 famnar

Till åtlydnad af nådig befallning uti skrifvelse af den 23 Februarii 1842 hafva Länets invånare, genom kungörelse af den 26 derpåföljde Martii, blifvit uppmanade att, så vidt ske kunde, söka befrämja en förbättrad skogshushållning samt vidtaga ändamålsenliga åtgärder för skogens återväxt, men det har dock icke kunnat förmärkas, att denna uppmaning eller de vidare framställningar om nödvändigheten af en förbättrad skogshushållning, som i öfrigt vid lämpliga tillfällen blifvit gjorde, åstadkommit någon anmärkningsvärd förändring.

Bergsrörelsen. Malmbrytningen utur jerngrufvorne inom Länets har under ifrågavarande år utgjort:

	1838.	1839.	1840.	1841.	1842.	Summa Skz. Vict. vigt.
	Skz.	Skz.	Skz.	Skz.	Skz.	
vid Herrängs grufvor i Häfverö socken	23,240	25,069	25,247	23,321	20,755	117,632
„ Wigelsbo grufvor i Wahlö socken	23,000	26,521	24,124	10,446	6,729	90,820
„ Kihlafors bruksägares grufvor i Börstils och Hökhufvuds socknar	3,000	400	—	—	—	3,400
„ Österby bruksägares enskilda grufvor	948	—	1,002	710	—	2,660
„ Hargs bruksägares enskilda grufvor	99	78	146	—	204	527
„ Utö grufvor	44,667	56,381	69,666	80,658	96,435	347,807
„ Jerna grufvor i Öfver-Jerna socken	—	14,199	—	—	—	14,199
Summa	94,954	122,648	120,185	115,135	124,123	577,045

Uti här ofvan upptagna belopp å den år 1842 brutne malm i Herrängs och Wigelsbo grufvor hafva inberäknats, uti beloppet för Herrängs grufvor 3,000 Skz malm, upptagne utur de i grannskapet af dessa belägne, samma ägare tillhörige, så kallade Markdahls grufvor och uti beloppet för Wigelsbo grufvor malm, som brutits uti 3me i Börstils socken belägne, Wigelsbo bruks bolag tillhörige, grufvor. Orsaken dertill, att malmbrytningen

uti Wigelsbo grufvor de 2:ne sista åren så betydligt blifvit förminskad, härleder sig deraf, att gruf-bolaget under dessa år varit sysselsatt att uppbygga ett vatten-uppfodringsverk, som kostat bolaget nära 20,000 R:dr banko, samt att under tiden arbetet i de 2:ne rikaste grufvorne måst hvila.

Tackjernstillverkningen vid masugnarne inom Länet har utgjort

år 1838.	1,632	Skk	tackjernsvigt
„ 1839.	12,910	„	d:o
„ 1840.	5,119	„	d:o
„ 1841.	14,595	„	d:o
„ 1842.	3,474	„	d:o

Gjutgodstillverkningen inom Länet är obetydlig och har under alla fem åren sammanräknadt ej uppgått till fullt 200 Skk tackjernsvigt.

Det uppgifna beloppet af stång- och ämnesjernssmidet har utgjort:

år 1838.	11,922	Skk	Bergsvigt
„ 1839.	12,628	„	d:o
„ 1840.	13,149	„	d:o
„ 1841.	12,390	„	d:o
„ 1842.	12,748	„	d:o

Jern-manufaktur-tillverkningen åter har, enligt uppgifterne, uppgått

år 1838 till	979	Skk	Bergsvigt
„ 1839	1,538	„	d:o
„ 1840	1,627	„	d:o
„ 1841	2,073	„	d:o
„ 1842	1,511	„	d:o

Några så kallade ädlare verk finnas ej inom Länet.

Luga nya stångjernsverk hafva blifvit anlagda, och har ej heller smidesrätten vid något äldre verk blifvit förökad.

År 1839 meddeltes privilegium för anläggning vid Ortala bruk i Wädö socken af en vattenslägga och två spikhamrar.

Flere kalkstensbrott finnas i Wårdinge socken och jemväl å andra ställen inom Länet. Vid Karta i Sorunda socken drifves kalkbränning i större skala och försäljes största delen af kalken i Stockholm. Vid öfriga kalkstensbrott brännes kalk endast för orternes behof.

I Rådmansö socken finnas flere goda qvarnstensbrott.

Andra bruk, fabriker och näringar.

Vid Gustafsbergs bruk å Wermdön har porcelainstillverkningen blifvit betydligt uppdrifven, så att tillverkningsvärdet år 1842 uppgick till ej mindre än 151,046 R:dr, hvaremot den der jemväl anlagde vaxljusfabrik blifvit nedlagd.

Vid Rikets Ständers Banks pappersbruk Tumba i Botkyrka socken uppgår värdet af den årliga tillverkningen till mellan 40,000 och 50,000 R:dr.

Vid Nyfors pappersbruk i Tyresö socken tillverkas numera årligen ej för högre värde än omkring 4,000 R:dr.

Vid Finuboda beckbruk och Hermansdahls kimröksbruk å Sicklaön tillverkas årligen omkring 2,700 tunnor beck och 2,000 sk kimrök, i värde uppgående till omkring 27,500 R:dr.

Vid Kummelnäs ättiksfabrik å Wermdön uppgår årliga tillverkningsvärdet till 2,000 å 3,000 R:dr.

Vid Mölna färgstoftsfabrik å Wermdön förmåles årligen omkring 400 sk Brasilja samt 200 å 300 tunnor krita, uppgående i värde till mellan 5,000 och 6,000 R:dr.

Vid en såpfabrik, som blifvit anlagd vid Sundsta i Bränkyrka socken, tillverkas årligen omkring 1,000 fjerdingar såpa, värd 6 å 7 R:dr fjerdingen.

Vid en bomullsväfnadsfabrik vid Fredriksdahl i Bränkyrka socken, der 14 väfstolar begagnas, uppgår årliga tillverkningsvärdet till omkring 4,000 R:dr.

Lädergarverier finnas vid Hamra i Närtuna socken, vid Ålkistan i Solna socken, vid Väderholmen i Sollentuna socken samt vid Liljeholmen i Bränkyrka socken, ett chemiskt blekeri vid Jerfva i Solna socken, en fabrik för beredning af lakeradt läder vid Äppelviken i Bromma socken, en oljeqvarn vid Waldemars udde å Kongl. Djurgården, hvilken dock ej på flera år varit i gång, en år 1839 anlagd ljus-, tvål- och såpfabrik vid Kårsön under Drottningholm, ett färgeri vid Fredriksdahl i Bränkyrka socken, samt 2:ne klädesvalkar vid Nacka och en vid Lesunds qvarn i Börstils socken.

Mjöl- och sågqvarnar finnas till husbehof öfverallt inom Länet. Större qvarnverk, anlagda med beräkning å mäld från aflägsnare orter, förnämligast från hufvudstaden, finnas vid Uddby i Tyresö socken, vid Vällinge i Salems socken, vid Bränninge i Tveta socken samt vid Loo i Kulla socken, af hvilka qvarnverk de vid Bränninge och Loo under sednare åren blifvit ombyggda och betydligt förbättrade.

Tegelbruk finnas jemväl nästan i alla delar af Länet till husbehof, och flera äro anlagda med beräkning på afsättning i hufvudstaden. Vid Kihol-

men i Westertelje socken, Stenby i Adelsö socken, Rånäs i Fasterna socken och Slagsta i Botkyrka socken är årliga tillverkningen störst, å hvardera stället omkring 300,000 stycken mur- och taktegel. Dernäst komma tegelbruken vid Sättra och Rastaborg i Ekerö socken, Sundsöhr i Turinge socken, Högtorp i Salems socken och Görväln i Jerfälla socken, hvardera med en årlig tillverkning af öfver 100,000 stycken tegel.

Binäringar.

Fiske utgör hufvudnäring för en stor del af Skärgårdsboarne. Så väl strömmingsfisket som fjällfisket har under nu ifrågavarande år varit mindre lönande än förr.

Skälfångsten har jemväl aftagit så, att den numera är högst ringa.

Jagt kan ej anses såsom näring någorstädes i Länet, utom i Skärgården, der jagten å sträckfogel lemnar någon, ehuru ej betydlig behållning.

Sjöfart är en del af skärgårdsboarnes hufvudsakliga näringsgren, i synnerhet inom Wätö, Wäddö, Singö, Rådmansö och Gräsö socknar.

Antal och lästetal af de fartyg och båtar, som tillhört landtmän inom Länet, utgjorde

år 1838.	245 stycken om	5,379 läster
” 1839.	255 ”	5,382 d:o
” 1840.	292 ”	5,964 d:o
” 1841.	291 ”	5,725 d:o
” 1842.	285 ”	5,617 d:o

Landtmanna-seglationen i Roslagen, betydligare än å någon annan ort af Riket, synes förtjent af all möjlig uppmuntran och skulle obestriddigen stiga ganska högt, om den blefve befriad från det intrång, den lider genom den för Finska allmogen medgifne rättighet till idkande af sjöfart å Sveriges kuster, och om den för öfrigt i afseende å sjöfart och handel komme i åtnjutande af samma fri- och rättigheter, som äro Finnarne medgifne, i saknad hvaraf Roslagsallmogens sjöfart svårt tryckes af täflan med Finska allmogens.

Handel. Utom den handel, som uppkommer derigenom att hvarje producent säljer hvad han producerar utöfver sitt eget behof och consumenterna åter uppköpa hvad de behöfva, drifves ej någon annan landthandel, än att åtskilliga spekulanter uppköpa ved i Skärgården, för att sedermera befrakta den till Stockholm, der den säljes ofta med ganska betydlig vinst,

hvarjemte spannmål uppköpes af bruksägarne i norra delen af Länets, för att sedermera utlemnas till deras underhafvande och stundom äfven för att af-föras till dem tillhöriga bruk och egendomar i Rikets nordligare provin-ser. Westgötehandeln synes hafva aftagit på sednare åren, Länets all-moge till mycken fromma. Stockholm är den naturliga afsättningsorten för Länets produkter. I alla städer, utom Waxholm, äfvensom vid Skärsta i Edbo socken, hållas marknader 2:ne gånger om året. Dessutom infinner sig skärgårdsallmogen efter gammalt bruk å vissa ställen och tider för att af landtallmogen tillbyta sig säd emot strömming.

Saltpetertillverkningen har varit i aftagande allt sedan lösningspriset å Kronans saltpetar nedsattes. Nu idkas den endast å få ställen i norra delen af Länets.

Kolning idkas hufvudsakligast i norra delen af Länets för der varande jernbruks och masugnars behof och i Skärgården till afsalu i Stockholm.

Forsling utgör en god inkomstkälla för allmogen i norra delen af Lä-net, der malm och jern hela vintern, så länge slädföre varar, forslas till och från bruken. Annan varuforsling är obetydlig i anseende till de goda sjökommunikationer, alla städer och de flesta delar af Länets hafva med hufvudstaden och andra orter.

Ladugårdsskötsel är den mest lönande näring i trakten kring hufvud-staden, genom det goda tillfälle att till höga priser der afsätta mjölk. Hela landthushållningen är ock å de flesta egendomar i den trakten ställd på mjölk-produktion, och å några mindre ställen drifves ladugårdsskötsel såsom en särskild från landthushållning hufvudsakligen skiljd näring såmedelst, att en-dast en mindre del af det för ladugårdens framfödande nödiga foder fram-alstras å stället, men det mesta uppköpes.

Skjutsning från Stockholm och gästgifvaregårdarne å de större landsvä-garne lemna visserligen tillfälle till god penningeinkomst; men då en icke obetydlig del deraf vanligtvis förlösas å krogarne i staden och på gästgif-varegårdarne under sysslolöst afbidande af skjuts, samt de, som fika efter denna förtjenst, oftast försumma sin landthushållning och jemväl äro urstånd-satte att tillbörligen sköta sin jord, enär de med sina kreatur tillbringa sin mesta tid på landsvägar och vid gästgifvaregårdar och en stor del af deras fodertillgång derunder förtäres, utan att komma deras jord till någon nytta, torde det vara mycken tvifvel underkastadt, huruvida skjutsningen bör anses vara i ekonomiskt afseende för allmogen nyttig eller skadlig. Att den för sedligheten är högst förderlig kan deremot ej af någon betvilas. Genom den allt mer och mer tilltagande ångbåtsfarten har all slags skjuts år från

är betydligt minskats och i följd deraf äfven den förtjenst, allmogen deraf haft.

Bränvinsbränningen har under ifrågavarande år ytterligare blifvit in-
skränkt, synnerligast hvad de smärre bränvinspannorne beträffar, hvartill
den egentliga orsaken torde vara de förhöjda afgifter, som genom sista Kongl.
Förordningen om bränvinsbränningen i Riket blifvit stadgade. Bränvinspro-
duktionen har dock på långt när ej blifvit förminskad i samma förhållande
som pannornes antal, ty flera nya större verk hafva blifvit anlagda och å
en del af de äldre har genom förändringar och förbättringar produktionen
blifvit betydligt förökad.

De behörigen uppgifue pannornes antal har utgjort:

	1838.	1839.	1840.	1841.	1842.
Pannor af 15 kannor och derunder . .	209	214	221	217	196
„ från 15 till och med 25 kannor	2,330	2,317	2,405	2,308	1,524
„ från 25 till och med 35 kannor	649	578	550	505	244
„ från 35 till och med 50 kannor	157	141	118	95	50
„ öfver 50 kannor	128	103	99	65	60
Summa pannor	3,473	3,353	3,393	3,190	2,074

För lättande af kommunikationen till lands och vatten har på allmän
bekostnad Wäddö kanal år 1841 blifvit fullbordad, så att den numera kan
befaras af fartyg, som gå nio fot djupt, samt upprensning af Kodjupet blif-
vit påbörjad. Den så kallade Wällinge qvarnväg i Salems socken blef år
1841 indelad till underhåll af en del hemmansägare i Salems socken. All-
männa vägarne å Wermdön, hvilka under en längre tid varit illa underhållne,
hafva undergått allmän vägdelning och sedermera blifvit betydligt förbättrade.
Af de utaf enskilde gjorde vägförbättringar torde böra anmärkas en ny väg
mellan Wigelsbo grufvor och Wahlö kyrka, upptagen på Wigelsbo grufbolags
bekostnad, och en på Kongl. Sekreteraren Odelbergs bekostnad år 1841 upp-
arbetad ny väg af omkring ½dels mils längd öfver Flemmingsbergs ägor i
Huddinge socken, hvarigenom kommunikationen mellan Fittja och Länna
gästgifvaregårdar blifvit betydligen lättad.

Södertelje kanal har blifvit behörigen underhållen. Tiden, då den hvarje
år varit begagnad, antalet af fartyg och båtar, som passerat den, samman-
räknade lästetalet af dem, som undergått mätning, samt beloppet af kanal-
afgifterne inhemtas af nedanstående tabell:

	Tiden för kanalfartens		Antal dagar, hvarunder kanalfarten fortgått.	Antalet af passerade fartyg och båtar			Lästalet af fartyg och båtar, som undergått mätning.	Beloppet af kanal-afgifterna.	
	början.	slut.		5 läster och der-utöver.	under 5 läster.	Summa.		R:dr.	sk.
år 1838	15 Maji	21 Nov.	191	1,165	437	1,602	16,697	7,720	46
„ 1839	11 Maji	1 Dec.	205	1,472	419	1,891	21,053	9,173	6
„ 1840	24 April	3 Dec.	224	1,429	431	1,860	20,904	8,942	11
„ 1841	25 April	27 Dec.	247	1,508	419	1,927	21,602	9,785	22
„ 1842	6 April	22 Dec.	261	1,578	396	1,974	23,267	10,356	11
Summa			1,128	7,152	2,102	9,254	103,523	45,978	—

Enligt sista Femårs-Berättelsen utgjorde kanal-afgifterna under näst föregående qvinqvennum ej mer än 30,974 R:dr 34 sk. banko.

Å Vaddö kanal passerade

år 1838	375	fartyg och större båtar
„ 1839	372	d:o d:o
„ 1840	464	d:o d:o
„ 1841	488	d:o d:o
„ 1842	502	d:o d:o

Endast det sista af dessa år hafva kanal-afgifter betalats efter en af Kongl. Maj:t fastställd taxa med tillsamman 515 R:dr 29 sk. 4 rst. banko.

Politisk författning.

Kammarverk. Länets politiska indelning har under ifrågavarande år undergått den förändring, att de 2:ne särskilda Fögderierne i Södertörn, bestående det ena af Sotholms härad och det andra af Svartlösa och Öknebo härad, blifvit till ett Fögderi sammanslagne, enligt Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 14:de December 1833. Intet hemman har under dessa år fallit i ödesmål eller derifrån blifvit upptaget och några nya hemman eller nybyggen hafva ej heller blifvit skattlagda. Hemmansklyfningen synes icke hafva undergått någon förändring och sträcker sig sällan längre än till $\frac{1}{4}$ dels och å några orter $\frac{1}{8}$ dels mantal. Skiftesverket vinner allt mer och mer förtroende hos allmogen, och hafva under ifrågavarande fem år 151 laga skiften och

och 395 diverse förrättningar blifvit afslutade, dervid under behandling kommit 9,674 tunnland åker, 15,308 tunnland äng och 62,034 tunnland skogsmark, betesmark och impedimenter, samt rågångar, vägar, stängsel och skifteslinier till en längd af 4,958,381 alnar, på omkring 330 mantal.

Antalet af hemman af olika natur, lägenheter, bruk, qvarnar m. m. inhemtas af bifogade tabell:

Statsbidrag. Utskylder och allmänna besvär uppgå, enligt tabellerne, till följande belopp och värden, nemligen:

Bevillningen	134,221: 29 4.
Ständiga räntor	220,394: — 5.
Arrendemedel	34,943: 14 11.
Kostnad för rustning och rotering	129,549: 46 8.
Kostnad för Städernas styrelse	2,514: 37 4.
Clerecie-statens underhåll	103,301: 33 1.
Fattigförsörjningen	12,565: 44 4.
Skjuts	59,781: 5 —
Väghållning	90,206: 1 8.
Diverse afgifter, onera och allmänna besvär	39,673: 41 8.
<hr/>	
Summa R:dr	827,152: 14 5.

Uti de närmast hufvudstaden belägne delar af Länet är skjuts, väghållning, inqvartering och krono-brefbäring mera betungande än i någon annan del af Riket; varande dock skjutsningsbesväret under sednare åren något lindradt genom ångbåtskommunikationen.

Kronoutskylterna hafva i allmänhet ordentligen utgått.

Politie. Utom de genom allmänna författningar organiserade anstalter för ordningens och sedlighetens vidmakthållande, finnas inga andra allmänna inrättningar för detta ändamål, än de nykterhets- och måttlighetsföreningar, som inom några pastorat blifvit ingångne. Upprätthållandet af allmänna ordningen påkallar, synnerligast i trakten af hufvudstaden, långt mera uppmärksamhet och ansträngning af kronobetjeningen och äfven af presterskapet, än i de flesta andra delar af Riket. Till kronobetjeningens kraftigare bistånd härvid hafva ock i de flesta socknar närmast hufvudstaden ständige fjerdingmän blifvit antagne, hvilka af hemmansägarna inom socknarne njuta årlig lön. Brottmålens till- och aftagande inhemtas tillförlitligast af de uppgifter, som af häradshöfdingarne årligen afgifvas till Justitie Stats-Ministern.

Mer och mindre ändamålsenligt inrättade skolor finnas i de flesta socknar och hafva några af dem under ifrågavarande qvinqvenniom blifvit stiftade, men som en ny organisation af folkskolorna förestår, till följd af föreskrifterna i Kongl. Stadgan om folkundervisningen i Riket af den 18:de Juni 1842, torde det vara utan ändamål att här intaga någon närmare redogörelse för nu befintliga skolor.

Hälsovården inom Länets har under ifrågavarande fem år blifvit besöjd, likasom förut, af tvänne ordinarie och en extra provincial-läkare, hvardera med sitt särskilda distrikt, samt en provincial-chirurg, som ombesörjer läkarevården å Länets bäkte, hvarförutan i Södertelje och Norrtelje finnas behörigen antagne och aflönade stadsläkare. Dessutom äro serskilde läkare anställda vid Löwenströmska lazarettet i Hammarby socken, vid läkare-inrättningen i Botkyrka och Salems socknar, vid Drottningholm, vid Ulriksdal för Invalid-korpsen, vid Waxholm och Grisslehamn för de der förlagde kommanderingar, vid Forssmarks, Hargs och Schebo jernbruk, vid Utö grufvor samt vid Gustafsbergs porcelainesbruk.

Lazarett- och kurhusvård har åtnjutits å Kongl. Seraphimer-Lazarettet, der Länets har 20 frisångar samt 10, för hvilka betalning erlägges af besparingar å Länets kurhusfond, å Löwenströmska Lazarettet, der fattige, så långt utrymmet medgifver, kostnadsfritt njuta vård och underhåll, och å Stockholms Stads och Läns förenade kurhus. År 1842 beslöts äfven, att ett mindre Lazarett skulle inrättas i Norrtelje för besparingar å kurhusfonden, hvilket Lazarett sistlidet är öppnades.

Å Kongl. Seraphimer-Lazarettet hafva under ifrågavarande fem år varit intagne 968 personer från Stockholms Län, nemligen 200 personer år 1838, 211 personer år 1839, 184 personer år 1840, 175 personer år 1841, samt 198 personer år 1842, af hvilka 846 personer kostnadsfritt njutit vård och underhåll.

Å kurhuset hafva vårdats:

	1838.	1839.	1840.	1841.	1842.	Sunma.
Med venerisk sjukdom behäftade . . .	113	142	160	143	131	689
Med andra sjukdomar, hufvudsakligen bensär	32	24	32	34	46	168
Summa	145	166	192	177	177	857

Den enda större epidemien, som under dessa år härjat, har varit rödsot, som började att gå under sommaren 1838 och fortfor hela det året, samt

äfvén i början af år 1839 förekom i särskilda sjukdomsfall. Största förödelsern gjorde den inom Söderby och Wäddö socknar, der mer än 200 offer för sjukdomen föllo.

Barnmorskor finnas antagna för de fleste socknar; men, då församlingarne icke äro förpligtade att underhålla sådana, har någon annan åtgärd icke kunnat vidtagas, för att dertill förmå de motvilliga församlingarna, än kraftiga anmaningar, hvilka vanligtvis, dock ej alltid, haft åsyftad verkan.

Vid *Allmänna Institutet för döfstumma och blinda* har, under nedan specificerade år, antalet af underhållne och uppfostrade elever af bägge könen utgjort i medeltal: år 1838 femtiotvå; 1839 femtiofyra; 1840 fyrationio; 1841 femtiofem och 1842 femtiöåtta. Deras uppfostran har, jemte den för begreppens utveckling i allmänhet erforderliga och vanliga läroämnen omfattande folkskoleundervisningen, äfvén haft till föremål inlärande af något bland de flera handverk och slöjder, för hvilka vid Institutet finnas särskilde verkstäder inrättade och handverksmästare anställda, åsyftande att eleven må förvärfva förmåga att, efter utgåendet från inrättningen, kunna sig sjelf försörja. Men hufvudsakligen har dock institutets undervisning varit riktad derå, att de detsammes vård anförtrorde vanlottade varelser må bringas en lefvande christendomskunskap och djupt rotfästade grundsatser af sedlighet och gudsfruktan; och en välsignelserik framgång i detta syfte har lemnat Institutets styrelse och lärare den lyckligaste anledning till en sann tillfredsställelse. Elevernas lärokurs har slutat med deras beredelse till den Heliga Nattvardens begående, efter vunnen confirmation i vår Evangeliska troslära.

Efter det Institutets stiftare och förste lärare, den äfvén i andra hänseenden om den lidande menskligheten förtjente Protokollssekreteraren och ridaren P. A. Borg år 1839 med döden afgick, har dess son och efterföljare på samma gagneliga bana, Candidaten Ossian Borg, blifvit anställd till föreståndare vid Institutet och leder med nitisk verksamhet dess undervisningar efter enahanda plan, som fadern, och till den ytterligare utveckling, som allt mera underlättas af upparbetade läromethoder och lyckliga vetenskapliga forskningar i denna undervisningsgren. Det i senare åren utvidgade antalet af elever har påkallat antagandet af ännu en underlärare, utom den förut befintliga, vid Institutet danade och utmärkt skicklige Hr Holtz, sjelf döfstum; och är genom gymnastik, simning med flere kroppsöfningar sörjdt för elevernas hälsovård och kroppsutveckling.

För att kunna åt Institutet bibehålla samma tjenliga och i allo ändamålsenliga lokal, inköptes år 1840 den efter allidne Protokollssekreteraren

Borg försålde lägenheten Manhem å Kongl. Djurgården. Icke allenast åbyggnaden å denna lägenhet har blifvit fullständigt och med betydlig kostnad iståndsatt, utan äfven ett nytt timradt våningshus uppfördt å den tillydande Manillaholmen, hvarigenom tillräckligt utrymme är beredt för ett utvidgadt antal elever. För detta angelägna ändamål har dock Institutet måst uppoffra en icke obetydlig del af sin förut räntegifvande fond, hvaraf, dels såsom köpeskillning, dels för bekostad reparation och nybyggnad, blifvit i lägenheten Manhem nedlagde omkring 30,000 R:dr banko.

Rikets sist församlade Ständer behagade ånyo lemna ett frikostigt vedermäle af deras välvilja för denna stiftelse, medelst det årliga statsanslagets tillökande från 7,333 R:dr 16 sk. till 10,000 R:dr banko. Härför skola, från och med år 1841, årligen underhållas 52 gratister. Men då med detta anslag egentligen godtgöres blott hvad gratisternes föda och beklädnad, på beting upplåtne, kosta Institutet; så följer deraf, att deras boning, ljus och värme, hälsovård och tillsyn, samt hufvudsakligen deras undervisning och uppfostran, lärares, lärarinnas och handtverksmästares aflöning och vivre m. m. falla Institutets återstående, genom testamenten och gåfvor af välgörenheten sammanskjutne fond till last. Institutets sammanlagda tillgång, bestående i räntebehållningen å nämnde återstående fond, i förening med öfverförda statsanslag och en årlig kollekt, lemnar således beklagligen ej utväg, att till uppfostran vid Institutet förhjelpa på långt när alla de fattiga blinda eller döfstumma barn, som af en sådan vård äro i tryckande behof och till stort antal finnas inom de flesta, synnerligen vissa, orter af Riket. Af denna ömmande bevekelsegrund hafva ock ej mindre de särskildt kallade revisorer, som granskat Institutets för hvarje år afslutade räkenskaper och förvaltning, än ock Rikets Ständers sist församlade Stats-Revisorer, hvilka jemväl om denna uppfostringsanstalt behagat på stället inhemta en noggrann kännedom samt öfver dess gagnande verksamhet lemnat ett tillfredsställande vitsord, framställt den samfällda önskan, att en, lika högt af behofvet, som af samhällets åliggande att taga vård om sina af naturen så vanlottade medlemmar påkallad, utsträckt verkningsförmåga måtte å denna välgörande uppfostringsanstalt beredas; en önskan, hvaruti menniskovännen måste med den lifligaste känsla af deltagande och förhoppning instämma.

Fattigförsörjningen bestrides, såsom förut, dels genom utdelning från socken-magaziner och fattigkassor och dels genom sammanskott af matvaror och penningar; varande fattigförsörjningen i socknarne närmast hufvudstaden mycket betungande.

Vid åren 1838, 1839 och 1840 hållna skall hafva 25 vargar blifvit dödade. Dessutom hafva, utom skall, dödats 82 vargar, 130 loar och 375 räfvar, för hvilka premier erhållits, enligt de Länets invånare emellan träf-fade, uti förra Femårs-Berättelsen omförmälde öfverenskommelser. Vid förnyelse af dessa öfverenskommelser år 1841 förhöjdes premiebeloppen för varg och lo, hvaremot premier för dödande af räf ej vidare skulle gifvas.

Städer.

Södertelje. Folkmängden, som år 1832 uppgick till 1,021 och år 1837 till 1,078, utgjorde, enligt 1842 års mantalslängd, 1,139.

Stadens bofaste invånare utmärka sig för laglydnad, ordningssinne och nykterhet. Hos statdrängar, arbetskarlar och dessas barn samt kringvandrande gesäller, som längre eller kortare tid uppehålla sig i staden, förmärkes deremot ofta benägenhet till fylleri och oordentlig lefnad.

Invånarnes egentliga näringsfång äro jordbruk, handel, handverk och fabriksrörelse. Vid 1842 års slut funnos i staden sex handlande, hvilkas årliga varuomsättning kan beräknas till omkring 80,000 R:dr banko, och 46 handverkare, hvilkas årliga tillverkningar uppgå i värde till enahanda belopp. Bland stadens näringsidkare utmärka sig fortfarande, framför andra, hofslagaren D. J. Ekenberg och kopparslagaren E. G. Edström, den förre för tillverkning af utmärkt goda åkdon af alla slag och den sednare genom sina goda bränvinsbrännings-apparater och brandsprutor. Sjöfart idkas numera med endast en storbåt.

Ehuru ingen rikedom finnes i staden, äro dock de fleste af invånarne väl bergade, till följd af deras flit, sparsamhet och ordentlighet.

En i staden år 1836 stiftad Sparbank har med ökad förtroende fortfarande i sin verksamhet.

För ungdomens bildning och uppfostran finnas, utom privata undervisningsanstalter, en år 1839 organiserad vaxelundervisningsskola och en år 1838 öppnad friskola för fattiga flickor i och omkring Södertelje, hvilken skola, grundlagd af Stadens kyrkoherde och understödd genom särskilda nådegåfvor, underhålles genom årliga afgifter af en fruntimmers-förening. Uti denna skola njuta omkring 30 barn kostnadsfri undervisning uti läsning och handslöjder, samt bidrag till kläder och föda.

Stadens fattigvård blef år 1839 organiserad i likhet med den i Jönköping befintlige arbetsinrättning.

I staden finnes särskild antagen stadsläkare.

Stadens skjutsskyldighet blef år 1838 ställd på entreprenad, och bidraga stadens skjutsskyldige invånare till skjutsens utgörande med något öfver 1,000 R:dr banko.

Norrtelje. Folkmängden, som år 1832 uppgick till 1,106 och år 1837 till 1,015, utgjorde, enligt 1842 års mantalslängd, 1,039.

Mot invånarnes bildning och sedlighet är i allmänhet intet att anmärka, och fylleriet har under sednare åren synbarligen aftagit.

Handel och handtverk äro de hufvudsakliga näringar, hvarå stadens bestånd grundas. År 1842 blefvo i staden skattskrifne tjugu handlande, hvilka erlade i bevillning för deras handelsrörelse tillsammans 144 R:dr banko, femtio handtverkare, hvilkas bevillning för rörelse uppgick till ett sammanräknadt belopp af 175 R:dr banko, samt dessutom en Apotekare, en klädesfabrikör, tre färgare, en spegelfabrikör, tre urmakare, fem bagare, fem krögare, en källarmästare, en spisqvartersickare, tolf notfiskare och sju slagtare, hvilka alla i bevillning utgjorde tillsammans 217 R:dr 16 sk. banko.

Stadens sjöfart, bestående endast i hemtning af varor från hufvudstaden, bedrifves med tvänne jagtbåtar om tillsammans 28 lästers drägtighet.

Fiskeriet, som hufvudsakligen afser strömmingsfångst, lemnar sina idkare en knapp, för flere otillräcklig, utkomst.

Det öfverdrifna antal af handlande och handtverkare samt andra näringsidkare, som i staden finnas, utgör hinder för välmågans stigande och genom gevärsfaktoriets nedläggning har konsumtionen betydligt minskats.

Ett nytt skolhus har blifvit uppbyggt med boningsrum för skolläraren, och en af stadens större broar har blifvit ombyggd.

Läkarevården besörjes dels af särskild antagen stadsläkare och dels af den i staden stationerade provincialläkaren. Genom nådigt Bref af den 29 December 1842 har Kongl. Maj:t i nåder bifallit, att ett mindre lazarett finge för öferskott af kurhusmedlen anläggas i Norrtelje, hvilken inrättning sedermera blifvit behörigen organiserad.

Under ifrågavarande fem år har icke någon enda utmätningssauktion blifvit hållen, utan har, då egendom blifvit tagen i mät, betalning alltid skett innan försäljning ägt rum.

Östhammar. Folkmängden, som år 1832 utgjorde 502 och år 1837 511, uppgick vid 1842 års mantalsskrifning till 590.

Stadens invånare iakttaga i allmänhet ett nyktert, arbetsamt och ordentligt lefnadssätt, samt visa allt mer och mer hyfsning och bildning.

Stadens näringsgrenar äro handel, handverk, sjöfart och fiske, hvilket fordom utgjort den indräktigaste näringsgrenen, men nu lemna sina idkare ringa behållning. År 1842 funnos i staden nio handlande, två färgare, en urmakare och trettiofem diverse slags handverkare.

Sjöfarten har idkats

år 1838	med	1	fartyg	om	45	läster,
„ 1839	„	3	„	„	75	läster,
„ 1840	„	3	„	„	75	läster,
„ 1841	„	4	„	„	96	läster,
„ 1842	„	4	„	„	96	läster.

Välståndet har snarare till- än aftagit. Under ifrågavarande fem år hafva utmätningar ägt rum till ett sammanräknadt belopp af 8,903 R:dr 16 sk. 9 rst. banko.

Kyrkotornsbyggnaden har blifvit fortsatt, och flera af de enskilda husen hafva blifvit förbättrade, synnerligast genom anbringande af tegeltak.

Öregrund. Folkmängden, som år 1832 uppgick till 600 och år 1837 till 583, utgjorde vid 1842 års mantalskrifning 601 personer.

Stadens befolkning utmärker sig för sedlighet, nykterhet och laglydnad samt en allt mer och mer stigande bildning.

Handel och sjöfart samt handverk utgöra stadens näringsgrenar, men i anseende till stadens för kommunikation åt landsidan obehväma läge äro handeln och handverkerierne af ringa betydenhet, och sjöfarten, som fordom varit betydlig och gifvit staden mycken vinst, har på sednare tider allt mer och mer aftagit, i följd hvaraf ock den fordna välmågan sjunkit. År 1842 funnos i staden 7 diversehandlande, 1 nipperhandlerska, 1 färgare och 8 handverkare samt 18 skeppare, af hvilka sednare de flesta fört fartyg för andra städer och ortens bruksägare.

Stadens egen sjöfart har idkats

år 1838	med	2	fartyg	om	69	läster,
„ 1839	„	1	„	„	34	läster,
„ 1840	„	2	„	„	93	läster,
„ 1841	„	2	„	„	93	läster,
„ 1842	„	3	„	„	137	läster,

Utmätningar hafva under dessa år ägt rum till ett sammanräknadt belopp af 2,021 R:dr 28 sk. 9 rst. banko.

Sigtuna. Folkmängden, som år 1832 uppgick till 377 och år 1837 till 412, utgjorde, enligt 1842 års mantalslängd, 446 personer.

Emot sedligheten och laglydnaden hos stadens invånare är icke något att anmärka.

Jordbruk, handel, handverk och fiske utgöra stadens näringsfång. År 1842 funnos der tre handlande, af hvilka dock en upphört med all rörelse, en urmakare, en färgare och 19 handverkare. De enda af handtverkarne, som af sin rörelse äga god bergning, äro kakelugns- och krukmakarne. Fisket är årligen i aftagande.

Utvägarne till bergning minskas årligen och fattigdomen är i ständigt tilltagande.

Utmätning har under ifrågavarande år sökts för fordringar till ett belopp af 6,700 R:dr 33 sk. banko, hvaraf dock största delen, i brist af tillgång, ej kunnat utgå.

En extra provincial-läkare är här stationerad.

Waxholm. Folkmängden, som år 1832 uppgick till 804 och år 1837 till 857, utgjorde vid den år 1842 förrättade mantalsskrifning 936 personer.

Sedligheten och bildningen kunna ej sägas hafva hunnit någon hög ståndpunkt. Ordningar och lagöfverträdelser af mindre svår art äro ej sällsynta.

Handel och sjöfart samt fiske och handverk utgöra stadens näringsgrenar. År 1842 ägde staden 9 handlande, 27 handverkare och 43 andra näringsidkare.

Sjöfarten, bestående hufvudsakligen i fraktning af ved och virke till hufvudstaden, har bedrifvits

år 1838 med	26	öppna jagtbåtar om	379	läster,
„ 1839	38	d:o	462	d:o
„ 1840	37	d:o	476	d:o
„ 1841	39	d:o	496	d:o
„ 1842	32	d:o	407	d:o

Fiske idkas fortfarande såsom hufvudnäring, men har lidit genom flera tillstötande omständigheter.

Under ifrågavarande år hafva inga medel blifvit indrifna genom utmätning.

Stockholm å Landskansliet den 31 Maj 1844.

C. F. HORN.

G. M. Gyllenhoff.

G. Östberg.